

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ФАХІВЦІВ СИЛОВИХ СТРУКТУР: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Бондаренко Наталія

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

psiholog.kroshka@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8026-0168>

Скаленко Петро

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

Мета статті – презентувати результати теоретичного дослідження проблеми професіоналізму фахівців силових структур.

Методи. Теоретичні: теоретико-методологічний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми; систематизація та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження.

Результати. Будучи якісною характеристикою суб'єкта праці, професіоналізм має відображати високу професійну кваліфікацію і компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок і умінь, у тім числі заснованих на творчих рішеннях, володіння сучасними алгоритмами і способами вирішення професійних задач, що дозволяє здійснювати діяльність з високою і стабільною продуктивністю. Специфіка оперативно-розшукової діяльності висуває високі вимоги як до професійної майстерності, так і до особистих якостей правоохоронців. Справжній професіонал має володіти високими показниками професіоналізму особистості, мати високий професійний і соціальний статус, систему особистісної і діяльнісної нормативної регуляції, що динамічно розвивається, постійно націлену на саморозвиток і самовдосконалення, особистісні і професійні досягнення, що мають соціально-позитивне значення. Презентовано трикомпонентну структуру професіоналізму фахівців силових структур. Когнітивний компонент виражається системою засвоєних особистістю знань про сутність професіоналізму та їх усвідомленням; знанням норм та правил, що регулюють професійну діяльність фахівця правоохоронних органів; розуміння змісту професійних завдань та обов'язків (професійна свідомість). Мотиваційно-афективний компонент характеризується індивідуальною системою мотивів і смислів соціально-відповідальної поведінки; емоційними переживаннями, які

регулюють професійну діяльність (професійна мораль та етика; сформована система цінностей); професійно-важливими якостями фахівця (професійна відповідальність, інтернальність локус-контролю) та їх усвідомленням. Діяльнісно-поведінковий компонент виявляється у виборі та реалізації певної поведінки та вчинків у професійних ситуаціях (уміння своєчасно та ефективно вирішувати типові професійні завдання; здатність проявляти творчість, вміння прогнозувати, знаходити оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях; поважне та плідне спілкування з учасниками професійної діяльності).

Висновки. В результаті здійсненого теоретичного дослідження визначено структуру та змістовне наповнення професіоналізму фахівців силових структур. Здійснений аналіз також дозволяє розробити визначення поняття «професіоналізм фахівців силових структур» як інтегративної динамічної характеристики суб'єкта діяльності, що включає когнітивний, мотиваційно-афективний та діяльнісно-поведінковий компоненти, що диктуються специфікою предмета й цілей професійної діяльності фахівця.

Ключові слова: професіоналізм, професіоналізм фахівців силових структур, професійна свідомість, професійна мораль та етика, відповідальність.

Natalia Bondarenko, Petro Skalenko. Professionalism of law enforcement agencies specialists': theoretical analysis of the problem.

Purpose of the article is to present results of the theoretical study of the problem of professionalism of law enforcement specialists.

Methods. Theoretical: theoretical and methodological analysis of the current state of the research problem; systematization and generalization of scientific literature on the research problem.

Results. Being a qualitative characteristic of the subject of work, professionalism should reflect high professional qualification and competence, a variety of effective professional skills and abilities, including creative solutions, mastery of modern algorithms and ways of solving professional problems. The specifics of tactical and investigative activities makes high demands on both professional skills and personal qualities of law enforcement specialists. A true professional must have a high level of professionalism, have a high professional and social status, a system of personal and activity regulations, dynamically developing, constantly aimed at self-development and self-improvement, personal and professional achievements of social and positive significance. A three-component structure of professionalism of law enforcement specialists has been presented. The cognitive component is expressed by the system of knowledge acquired by the individual about the essence of professionalism and its consciousness; knowledge of norms and rules governing the professional activities of law enforcement specialists; and understanding the content of professional tasks and responsibilities (professional consciousness). Motivational-affective component is characterized by an individual system of motives and meanings of socially responsible behavior; emotional experiences that regulate professional activity (professional morality and ethics; formed a system of values); professionally important qualities of a specialist

(professional responsibility, internality of locus control) and its consciousness. Activity-behavioral component is manifested in choice and implementation of certain behaviors and actions in professional situations (ability to quickly solve typical professional problems; ability to be creative, predict, find optimal and effective solutions in unusual situations; ability to communicate with participants).

Conclusions. As a result of the theoretical research, the structure and content of the professionalism of law enforcement specialists has been determined. The analysis has also allowed us to make a definition of "professionalism of the law enforcement specialists" as an integrative dynamic characteristic of the subject of activity, including cognitive, motivational-affective and activity-behavioral components dictated by the specifics of the subject and goals of professional activity.

Key words: professionalism, professionalism of law enforcement specialists, professional consciousness, professional morals and ethics, responsibility.

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена тим, що політичні та соціально-економічні перетворення, загальнодержавна стратегія, проголошена у неодноразових виступах Президента України, вимагають нових підходів до професійної підготовки співробітників державних органів, зокрема, у силових структурах. Відповідно до законів України «Про поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» фахівцям силових структур надається значних повноважень щодо застосування примусових заходів, але, водночас, висувають для співробітників органів внутрішніх справ України підвищені вимоги до їх психологічних, фізичних, розумових, морально-етичних та інших якостей. Зазначена обставина потребує науково-обґрунтованої, належним чином організованої, врегульованої правовими нормами та матеріально-фінансово забезпеченої системи їх професійної підготовки та формуванню професіоналізму, що сприятиме підвищенню якості правоохоронної діяльності в цілому.

Для фахівців силових структур високий рівень розвитку професіоналізму має виключне значення у зв'язку зі складністю діяльності, оскільки процес захисту та оборони повинен бути надійним та безпечним для людей і навколишнього середовища.

Науковим підґрунтям для розгляду проблеми професіоналізму фахівців у силових структурах було предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців (Бандурка & Бандурка, 2020;

Голосніченко, 2016; Іншин, 2017; Noordegraaf, 2016; Stone & Travis, 2011; Syrjä, 2019; Williams & Cockcroft, 2018). Дослідниками вивчаються питання фактори підвищення рівня професіоналізму працівників органів внутрішніх справ (Гарасимів & Дашо, 2015), організаційно-правові засади професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ України (Венедиктов, 2003), правове регулювання кадрового забезпечення органів Національної поліції (Шатрава, 2018), кадрова політика та кадрове забезпечення публічного адміністрування (Бугайчук, 2019), професіоналізм в працівників поліції Великобританії (Martin, 2021), види професіоналізму фахівців різних професійних сегментів (Noordegraaf, 2020).

Водночас, незважаючи на численність досліджень, багато питань в цій сфері залишаються невирішеними, що не може негативно не позначатися на рівні забезпеченості прав і свобод громадян. У зв'язку з цим проблема визначення сутності та механізму формування професіоналізму фахівців силових структур набуває особливої актуальності.

Мета статті – презентувати результати теоретичного дослідження проблеми професіоналізму фахівців силових структур.

Методи дослідження. Теоретичні: теоретико-методологічний аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми; систематизація та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження.

Обговорення результатів. У визначеннях професіоналізму багатьох сучасних вчених підкреслюється, що професіоналізм – це досягнення людиною високих результатів у певній професійній галузі, висока продуктивність праці, а й також обов'язкова наявність психологічних складових професіоналізму: внутрішнього ставлення особистості до своєї професії та праці, особистісних та професійно-важливих якостей (Климов, 2012; Носков, 2002; Підбуцька, 2017; Noordegraaf, 2020).

Так, А. Маркова (Маркова, 1996) виділяє два види професіоналізму: нормативний та реальний. Перший характеризується сукупністю особистісних характеристик працівника, які необхідні для продуктивного виконання праці. Реальний професіоналізм вказує на факт оволодіння людиною необхідним нормативним набором психічних якостей; у цьому випадку професіоналізм перетворюється на внутрішню

характеристику особистості.

Схожої думки дотримується й А. Деркач (Деркач, 2012), який представив професіоналізм у вигляді чотирьохкомпонентної системи, взаємозалежними підсистемами якої є: професіоналізм особистості, професіоналізм діяльності, нормативність діяльності і поведінки та продуктивність Я-концепції.

Серед основних підстав професіоналізму визначається: творчий підхід до справи; нерозривність та органічність співіснування процесів професійної діяльності та життя; високий рівень розвитку ціннісно-сислової сфери (Буякас, 2005).

Слід відзначити, що в більшості праць Українських та зарубіжних науковців поняття «професіоналізм» розкривається за допомогою таких складових, як: уміння продуктивно та оперативно розв'язувати типові професійні завдання; творчий підхід; здатність до прогнозування, знаходження оптимальних й ефективних рішень в нестандартних ситуаціях; вміння спілкуватися з учасниками професійної діяльності на належному інтелектуально-культурному рівні; наявність сформованої системи цінностей, а також уміння їх відстоювати та аргументувати, не нав'язуючи оточуючим своєї волі. Тобто, в сучасному розумінні, професіоналізм завжди визначається не тільки як необхідність, а й як особиста усвідомлена внутрішня потреба в удосконаленні та оновленні освіченості протягом всього життя (неперервна освіта в її індивідуально-культурологічному сенсі, а не як формальне невиправдане нагромадження прагматично корисних знань). Професіоналізм виступає одним із індикаторів цивілізованості суспільства. Саме такий погляд на проблему професіоналізму дозволяє розглядати його як систему, що складається із двох взаємозалежних підсистем: професіоналізму особистості фахівця та професіоналізму діяльності (Гарасимів & Дашо, 2015; Деркач, 2012; Підбуцька, 2017; Syrjä, 2019).

Відомі вчені (Бодальов, 1998; Деркач, 2012) справедливо відзначають, що професіоналізм, як здатність людини до виконання доцільної діяльності, що перетворює світ, не можна розуміти вузько – лише тільки з точки зору володіння певною майстерністю. Необхідний ширший погляд на проблему, який включав би духовні та моральні характеристики особистості, без яких неможливе ефективне виконання професійної діяльності. Ці постулати є вірними стосовно всіх професій, в тому числі професії правоохоронця. Нормативність

діяльності і поведінки є якісною характеристикою суб'єкта праці, що відображає високий рівень моральної регуляції професійної діяльності та поведінки і включає: знання про моральні норми та етичні вимоги, дотримання професійної етики; ініціативність та позитивне ставлення до професійної діяльності та професії в цілому; прагнення до самореалізації і кар'єрних досягнень; наявність професійних інтересів та настанов; позитивне ставлення до колег, обов'язковість і відповідальність перед ними; моральна самооцінка власної підготовки, результатів діяльності і робочих відносин; здатність відчувати задоволення від роботи.

Перейдемо до аналізу проблеми професіоналізму фахівців силових структур.

Зміцнення в Україні правового суспільства та держави вимагає переорієнтації правоохоронних органів із силової діяльності на обслуговуючу, потребує встановлення партнерських відносин з громадянами. Вирішити ці завдання можуть тільки фахівці високої кваліфікації, які володіють не лише відповідними знаннями, уміннями та навичками професійної діяльності, але й мають таку мотивацію та самосвідомість, які відображають ставлення до людини як до найвищої цінності.

Відомий український державний діяч О. Бандурка (Бандурка, 2020) зазначає, що тільки при забезпеченні ефективного управління та високого рівня професіоналізму фахівців силових структур можлива цілеспрямована діяльність, спрямована на виконання поставлених завдань. На думку В. Плішкіна (Плішкін, 1999), чим вищі професіоналізм, громадянська зрілість та майстерність співробітника, тим ефективніші наслідки його праці культурний рівень в цілому.

Специфіка оперативно-розшукової діяльності передбачає високі вимоги до професійної майстерності та особистих якостей правоохоронців. Загострення сучасних соціально-економічних умов розвитку соціуму, широке використання елементами злочинності новітніх розробок психологічних технологій зумовлюють обґрунтування та необхідність застосування фахівцями у силових структурах сучасних психологічних знань у галузі пізнавально-пошукової комунікативної, організаційної, реконструктивної діяльності, використання ефективних сучасних психологічних технік та методів. Небезпечні ситуації, що створюють потенційну загрозу

життю громадян, вимагають практично від кожного працівника постійної готовності діяти в тому числі із застосуванням зброї. Непідготовленість особистості до складних умов оперативно-розшукової діяльності негативно впливає на процес виконання професійних функцій та може бути причиною помилок, що можуть мати трагічні наслідки. Вона також є перешкодою для професійного зростання та розвитку фахової майстерності (Бандурка & Бандурка, 2020; Венедиктов, 2003). Тому професіоналізм є настільки важливою якістю в професійній діяльності фахівця силових структур. Будучи якісною характеристикою суб'єкта праці, професіоналізм відображає високий рівень фахової кваліфікації і компетентності, різноманітність ефективних професійних навичок і умінь, в тому числі заснованих на творчих рішеннях, володіння сучасними алгоритмами і способами вирішення завдань, що дозволяє здійснювати професійну діяльність зі стабільною продуктивністю (Lansdell, 2016).

Таким чином, справжній професіонал має володіти високими показниками професіоналізму особистості і діяльності, мати високий професійний і соціальний статус, сформовану систему особистісної і діяльнісної нормативної регуляції; справжній професіонал має бути націлений на саморозвиток і самовдосконалення, особистісні і професійні досягнення, що мають соціально-позитивне значення (Perez, 2019; Thornton, 2021).

Для досягнення професіоналізму у професійній діяльності важливий розвиток професійної свідомості. Саме для професійної свідомості певна трудова діяльність є провідним засобом ствердження почуття власної гідності, особистості, що самореалізувалася. Становлення та розвиток професійної свідомості відбувається протягом усіх етапів професіогенезу особистості, і у кожний конкретний момент визначає стан цього розвитку. Професійна свідомість репрезентує характер і рівень професіогенезу, і виступає необхідною умовою продуктивної діяльності та якісного виконання професійних функцій (Avramchenko et al., 2021).

Отже, розвиток професіоналізму включає в себе і професійну компетентність (сукупність знань, поінформованість в якій-небудь галузі), і професійну свідомість. Відтак, креативність, вміння знаходити принципово нові рішення вимагають широкої ерудиції, володіння знаннями з різних галузей, що передбачає відбір та аналіз інформації. Окрім цього, важливим є наявність культури мислення,

без якої на теперішній час не може реалізувати себе жоден фахівець у будь-якій сфері діяльності, зокрема, в правоохоронній.

Особливо тісно професіоналізм фахівців силових структур пов'язаний із моральною сферою життя особистості, насамперед, з трудовою мораллю – системою норм і оцінок, які регулюють поведінку людини у сфері праці. Трудова мораль має надзвичайне значення у професійній діяльності людини, проявляючись у наступному: ставлення до результату праці; структура особистісних потреб, що задовольняються працею; співвідношення старанності та ініціативності фахівця в структурі інших характеристик особистості; міра поширення порушень трудової дисципліни; відносини «керівництво – підпорядкування» в процесі трудової діяльності тощо.

Ці вияви трудової моралі можуть виступати індикатором морального еталону працівника-професіонала у силових структурах, який відповідає кожному конкретному періоду розвитку суспільства.

В сучасних умовах встановлюється низка нових моральних цінностей, відображення яких у професіоналізмі фахівця стає обов'язковою умовою його ефективної діяльності. Наприклад, сучасному, а тим більше майбутньому професіоналу доведеться навчитися усвідомлювати себе частиною природи, навколишнього середовища. Зазначене вказує на необхідність виховання екологічно грамотного фахівця, який може забезпечити реальну моральнісну організацію захисту взаємовідносин людини і довкілля.

Слід визначити необхідність формування у фахівців морального ставлення до трудової діяльності, стійкого усвідомлення моральної рівності не тільки різних напрямів професійної спеціалізації, але і різних форм суспільно корисної праці. Якщо трудова діяльність є суспільно корисною, екологічно безпечною та служить засобом самоствердження особистості, то вона є морально виправданою. Професіоналізм в діяльності фахівців силових структур, який сприяє самореалізації та самоствердженню особистості, реалізації себе, заслуговує високої моральної оцінки. І, оскільки трудова діяльність, будучи сферою застосування професіоналізму, постає не тільки як економічний феномен, але й моральнісний, то це все вимагає зосередження зусиль суспільства на вихованні типу цілісної особистості, всебічному розвитку всіх її здібностей і схильностей. Це, по-перше, повинно якнайкраще підготувати її до професійної діяльності, а, по-друге, дозволить кожній людині реалізувати себе в

житті (Плішкін, 1999).

Ще одним елементом професіоналізму діяльності фахівців силових структур після моральної оцінки виступає професійна етика. Як свідчать численні дослідження (Бандурка & Бандурка, 2020; Венедиктов, 2003; Martin, 2021; Stone & Travis, 2011), дотримання законності і службової дисципліни визначається не стільки вимогливістю керівників, скільки моральними настановами самих фахівців-правоохоронців. В багатьох випадках ці настанови чинять більший вплив на ефективність професійної діяльності, ніж компетентність. Тому моральність фахівця силових структур визначає його готовність та бажання виконувати службові завдання; сприяє формуванню почуття відповідальності за їх виконання з найбільш результативним ефектом.

Саме такий зміст вкладається в поняття професійної етики діяльності силових структур. В силу означених причин до фахівця силових структур пред'являється низка специфічних моральних вимог. Частково вони містяться в службових нормативних документах, таких як Кодекс честі, Присяга, а частково складаються у процесі накопичення службового досвіду, традицій; визначаються морально-психологічним кліматом колективу (Білас & Кузнецов, 2014).

Загалом, моральні вимоги до фахівця силових структур передбачають: визнання людини як найвищої цінності, захист та повага прав, свобод і людської гідності у відповідності до вітчизняних та міжнародних правових норм і загальнолюдських принципів моралі, соціальної справедливості, громадянського, службового та морального обов'язку; осмислене розуміння соціальної значущості власної ролі в соціумі, відповідальності перед державою, оскільки від силових структур великою мірою залежать громадська безпека, охорона здоров'я, правова захищеність людей; безкомпромісність, принциповість, самовідданість у боротьбі зі злочинністю, неупередженість та об'єктивність в прийнятті рішень; бездоганність особистої поведінки у побуті та на службі, непідкупність, чесність, турбота про професійну честь, суспільну репутацію; свідомі дисципліна, ініціатива та ретельність, професійна солідарність, підтримка, взаємодопомога, сміливість і морально-психологічна готовність до дій у складних ситуаціях, здібність до розумного ризику в екстремальних умовах; постійний розвиток у

професійній майстерності, знаннях у галузі службової етики, підвищення загальної культури, тактовності, розширення інтелектуального кругозору, творче освоєння важливого в професійній діяльності вітчизняного та зарубіжного досвіду (Білас & Кузнецов, 2014; Гарасимів & Дашо, 2015; Венедиктов, 2003).

Перейдемо до розгляду сутнісних характеристик професіоналізму фахівців силових структур. Аналіз літератури з предмету нашого дослідження дозволив констатувати відсутність наукових праць як у вітчизняних, так і у зарубіжних авторів. У зв'язку з цим надавати характеристики професіоналізму фахівців силових структур будемо на основі результатів проведеного теоретичного аналізу категорії «професіоналізм» та їх зіставлення із специфікою професійної діяльності правоохоронців.

Грунтуючись на концептуальних положеннях науковців (Бандурка & Бандурка, 2020; Гарасимів & Дашо, 2015; Венедиктов, 2003; Williams & Cockcroft, 2018; Noordegraaf, 2020; Syrjä, 2019), можна припустити, що структура професіоналізму фахівців силових структур представлена змістом, який відтворює специфіку професії:

- когнітивним компонентом, який виражається системою засвоєних особистістю знань про сутність професіоналізму та їх усвідомленням; знанням норм та правил, що регулюють професійну діяльність фахівця правоохоронних органів; розуміння змісту професійних завдань та обов'язків (професійна свідомість);

- мотиваційно-афективним компонентом, що характеризується індивідуальною системою мотивів і смислів соціально-відповідальної поведінки; емоційними переживаннями, які регулюють професійну діяльність (професійна мораль та етика; сформована система цінностей); професійно-важливими якостями фахівця (професійна відповідальність, інтернальність локус-контролю) та їх усвідомленням. Мотиваційно-афективний компонент є провідним, системоутворювальним, навколо якого концентруються когнітивний та діяльнісно-поведінковий компоненти професіоналізму і виступає як детермінанта відповідальної поведінки;

- діяльнісно-поведінковим компонентом, який виявляється у виборі та реалізації певної поведінки та вчинків у професійних ситуаціях (уміння своєчасно та ефективно вирішувати типові професійні завдання; здатність проявляти творчість, вміння прогнозувати, знаходити оптимальні рішення в нестандартних

ситуаціях; поважне та плідне спілкування з учасниками професійної діяльності).

Аналізуючи в науковій літературі дефініції поняття професіоналізм та беручи до уваги специфіку діяльності правоохоронців, поняття професіоналізм фахівців силових структур можна визначити як інтегративну динамічну характеристику суб'єкта діяльності, що включає когнітивний, мотиваційно-афективний та діяльнісно-поведінковий компоненти, що диктуються специфікою предмета й цілей професійної діяльності фахівця.

Висновки і перспективи. В статті презентовано результати теоретичного дослідження проблеми професіоналізму фахівців силових структур. Здійснено аналіз теоретичних уявлень вітчизняних та зарубіжних праць щодо сутності та змістовного наповнення професіоналізму. Розглянуто специфіку оперативно-розшукової діяльності, що висуває високі вимоги до професійної майстерності та особистих якостей правоохоронців. Презентовано трикомпонентну структуру професіоналізму фахівців силових структур. Когнітивний компонент виражається системою засвоєних особистістю знань про сутність професіоналізму та їх усвідомленням; знанням норм та правил, що регулюють професійну діяльність фахівця правоохоронних органів; розуміння змісту професійних завдань та обов'язків (професійна свідомість). Мотиваційно-афективний компонент характеризується індивідуальною системою мотивів і смислів соціально-відповідальної поведінки; емоційними переживаннями, які регулюють професійну діяльність (професійна мораль та етика; сформована система цінностей); професійно-важливими якостями фахівця (професійна відповідальність, інтернальність локус-контролю) та їх усвідомленням. Діяльнісно-поведінковий компонент виявляється у виборі та реалізації певної поведінки та вчинків у професійних ситуаціях (уміння своєчасно та ефективно вирішувати типові професійні завдання; здатність проявляти творчість, вміння прогнозувати, знаходити оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях; поважне та плідне спілкування з учасниками професійної діяльності). Поняття професіоналізм фахівців силових структур визначено як інтегративну динамічну характеристику суб'єкта діяльності, що включає когнітивний, мотиваційно-афективний та діяльнісно-поведінковий компоненти, що диктуються специфікою предмета й цілей професійної діяльності

фахівця.

Перспективним напрямом розвитку наукової проблематики надалі вбачається емпіричне дослідження професіоналізму фахівців силових структур.

Література

1. Бандурка, О.М. & Бандурка, І.О. (2020). Злочинність і сучасність : Монографія. Харків : ХНУВС, Майдан.
2. Білас, А. І. & Кузнецов, Є.В. (2014). Професійна етика працівників правоохоронних органів (соціально-етичні відносини). *Європейські перспективи*. 4, 138-142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_4_27
3. Бодалев, А.А. (1998). Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения. Москва : Флинта.
4. Бугайчук, К. (2019). Кадрова політика та кадрове забезпечення публічного адміністрування в органах Національної поліції. *Підприємництво, господарство і право*. 5, 125-131. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.5.22>
5. Буякас, Т. М. (2005). Основания и условия профессионального становления студентов-психологов. *Вестник Московского университета*. Серия 14. Психология, 2, 7-17.
6. Венедиктов, В.С. та ін. (2003). Організаційно-правові засади професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ України: наук.- практ. Посіб. Харків : Видавництво НУВС.
7. Гарасимів, Т. З. & Дашо Т.Ю. (2015). Основні фактори підвищення рівня професіоналізму працівників органів внутрішніх справ. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки, 824, 222-227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_824_36
8. Голосніченко, І. П. (2016). Відносини державної служби та предмет регулювання адміністративного права. *Публічне право*, 1, 12-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_1_3
9. Деркач, А. А. (2012). Психолого-акмеологические основания и средства оптимизации личностно-профессионального развития конкурентоспособного специалиста. *Акмеология*, 4:44, 11-17.
10. Іншин, М. І. (2017). Підстави звільнення зі служби в поліції. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*, 2, 20-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpau_2017_2_6
11. Климов, Е.А. (2012). Психология профессионального самоопределения. Москва : Академия.
12. Маркова, А.К. (1996). Психология профессионализма. Москва : Знание.
13. Носков, В.И. (2002). От самопознания к своей профессии. Донецк : Янтра.
14. Підбуцька, Н.В. (2017). Психологія становлення професіоналізму майбутніх інженерів : дис. ... д-ра психол. наук : Харків.
15. Плішкін, В.М. (1999). Теорія управління органами внутрішніх справ: Київ : НАВСУ.
16. Шатрава, С. (2018). Стан та правове регулювання кадрового забезпечення органів Національної поліції на сучасному етапі розвитку. *Підприємництво, господарство і право*, 1, 83-87. URL:

<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2842>

17. Avramchenko, S. et al. (2021). Professional Consciousness as a Subjective Component of a Personal Professional Development. *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*, 9, 536-545. DOI: 10.6000/2292-2598.2021.09.05.12.
18. Lansdell, G. T. (2016). Reflections on ‘professionalism’ and legal practice – an outmoded ideology or an analytically useful category? *Legal Ethics*, 19:2, 294-319, DOI: [10.1080/1460728x.2016.1249641](https://doi.org/10.1080/1460728x.2016.1249641)
19. Martin, D. (2021). Understanding the reconstruction of police professionalism in the UK. *Policing and Society*. DOI: [10.1080/10439463.2021.1999447](https://doi.org/10.1080/10439463.2021.1999447)
20. Noordegraaf, M. (2016). Reconfiguring professional work: changing forms of professionalism in public services. *Administration & society*, 48:7, 783–810. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095399713509242>
21. Noordegraaf, M. (2020). Protective or connective professionalism? How connected professionals can (still) act as autonomous and authoritative experts. *Journal of professions and organization*, 7, 205–233. DOI: <https://doi.org/10.1093/jpo/joaa011>
22. Perez, R. (2019). What Does It Mean to Be a Professional? *Professional Case Management*, 24: 4, 212. DOI: <https://doi.org/10.1097/NCM.0000000000000373>
23. Stone, C. & Travis, J. (2011). *Toward a New Professionalism in Policing*. General Books LLC.
24. Syrjä J. M. (2019). Providing explicit knowledge in an experience-driven culture: levels of professionalism in intelligence analysis and its role in the law enforcement knowledge management apparatus. *Student thesis: Doctoral Thesis*. School of Criminology and Criminal Justice. URL: https://pure.port.ac.uk/ws/portalfiles/portal/14319183/FINAL_Thesis_Juha_Syrja.pdf
25. Thornton, M. (2021). Legal professionalism in a context of Uberisation, *International Journal of the Legal Profession*, 28:3, 243-263, DOI: <https://doi.org/10.1080/09695958.2021.1901715>
26. Williams, E. & Cockcroft, T.W. (2018). Knowledge wars: professionalisation, organisational justice and competing knowledge paradigms in British policing. In: R. Mitchell, and L. Huey, eds. *Evidence-based policing: an introduction*. Policy Press, 131–144. URL: <https://eprints.leedsbeckett.ac.uk/id/eprint/4176/3/KnowledgeWarsAM-COCKCROFT.pdf>

References

1. Bandurka, O.M. & Bandurka, I.O. (2020). *Zlochynnist' i suchasnist' [Crime and modernity]*. Kharkiv : KHNUVS, Maydan. [in Ukrainian].
2. Bilas, A. I. & Kuznyetsov, YE.V. (2014). Profesiyna etyka pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv (sotsial'no-etychni vidnosyny) [Professional ethics of law enforcement officers (socio-ethical relations)]. *Yevropeys'ki perspektyvy – European perspectives*. 4, 138-142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_4_27 [in Ukrainian].
3. Bodalev, A.A. (1998). *Vershina v razvitii vzroslogo cheloveka: kharakteristiki i usloviya dostizheniya [Peak in the development of an adult: characteristics and conditions for achievement]*. Moscow : Flinta. [in Russian].
4. Buhaychuk, K. (2019). Kadrova polityka ta kadrove zabezpechennya publicnoho administruvannya v orhanakh Natsional'noyi politsiyi [Personnel policy and staffing of public administration in the National Police]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*. 5, 125-131. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663->

[5313/2019.5.22](#) [in Ukrainian].

5. Buyakas, T. M. (2005). Osnovaniya i usloviya professional'nogo stanovleniya studentov-psikhologov [Grounds and conditions for the professional development of psychology students]. *Vestnik Moskovskogo universiteta – Bulletin of Moscow University. Seriya 14. Psikhologiya*, 2, 7-17. [in Russian].

6. Venedyktov, V.S. ta in. (2003). *Orhanizatsiyno-pravovi zasady profesiiynoyi pidhotovky personalu orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrayiny [Organizational and legal principles of professional training of personnel of internal affairs agencies of Ukraine]*. Kharkiv : Vydavnytstvo NUVS. [in Ukrainian].

7. Harasymiv, T. Z. & Dasho T.YU. (2015). Osnovni faktory pidvyshchennya rivnya profesionalizmu pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav [The main factors of increasing the level of professionalism of law enforcement officers]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnikha" – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series: Juridical Sciences. Seriya: Yurydychni nauky*, 824, 222-227. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_824_36. [in Ukrainian].

8. Holosnichenko, I. P. (2016). Vidnosyny derzhavnoyi sluzhby ta predmet rehulyuvannya administratyvnoho prava [Civil service relations and the subject of regulation of administrative law]. *Publichne pravo – Public Law*, 1, 12-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_1_3. [in Ukrainian].

9. Derkach, A. A. (2012). Psikhologo-akmeologicheskiye osnovaniya i sredstva optimizatsii lichnostno-professional'nogo razvitiya konkurentosposobnogo spetsialista [Psychological and acmeological foundations and means of optimizing the personal and professional development of a competitive specialist]. *Akmeologiya – Acmeology*, 4:44, 11-17. [in Russian].

10. Inshyn, M. I. (2017). Pidstavy zvil'nennya zi sluzhby v politsiyi [Grounds for dismissal from the police]. *Visnyk Penitentsiarnoyi asotsiatsiyi Ukrayiny – Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 2, 20-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bpau_2017_2_6. [in Ukrainian].

11. Klimov, Ye.A. (2012). *Psikhologiya professional'nogo samoopredeleniya [Psychology of professional self-determination]*. Moskva : Akademiya. [in Russian].

12. Markova, A.K. (1996). *Psikhologiya profesionalizma [Psychology of professionalism]*. Moskva : Znaniye. [in Russian].

13. Noskov, V.I. (2002). *Ot samopoznaniya k svoey professii [From self-knowledge to your profession]*. Donetsk : Yantra [in Russian].

14. Pidbut's'ka, N.V. (2017). *Psykhohohiya stanovlennya profesionalizmu maybutnikh inzheneriv [Psychology of professionalism of future engineers]*. Kharkiv [in Ukrainian].

15. Plishkin, V.M. (1999). *Teoriya upravlinnya orhanamy vnutrishnikh sprav [Theory of management of internal affairs agencies]*. Kyiv : NAVSU [in Ukrainian].

16. Shatrava, S. (2018). Stan ta pravove rehulyuvannya kadrovoho zabezpechennya orhaniv Natsional'noyi politsiyi na suchasnomu etapi rozvytku [Status and legal regulation of staffing of the National Police at the present stage of development]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 1, 83-87. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2842> [in Ukrainian].

17. Avramchenko, S. et al. (2021). Professional Consciousness as a Subjective Component of a Personal Professional Development. *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*, 9, 536-545. DOI: <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2021.09.05.12>

18. Lansdell, G. T. (2016). Reflections on ‘professionalism’ and legal practice – an outmoded ideology or an analytically useful category? *Legal Ethics*, 19:2, 294-319, DOI: <https://doi.org/10.1080/1460728x.2016.1249641>
19. Martin, D. (2021). Understanding the reconstruction of police professionalism in the UK. *Policing and Society*. DOI: <https://doi.org/10.1080/10439463.2021.1999447>
20. Noordegraaf, M. (2016). Reconfiguring professional work: changing forms of professionalism in public services. *Administration & society*, 48:7, 783–810. DOI: <https://doi.org/10.1177/0095399713509242>
21. Noordegraaf, M. (2020). Protective or connective professionalism? How connected professionals can (still) act as autonomous and authoritative experts. *Journal of professions and organization*, 7, 205–233. DOI: <https://doi.org/10.1093/jpo/joaa011>
22. Perez, R. (2019). What Does It Mean to Be a Professional? *Professional Case Management*, 24: 4, 212. DOI: <https://doi.org/10.1097/NCM.0000000000000373>
23. Stone, C. & Travis, J. (2011). *Toward a New Professionalism in Policing*. General Books LLC.
24. Syrjä J. M. (2019). Providing explicit knowledge in an experience-driven culture: levels of professionalism in intelligence analysis and its role in the law enforcement knowledge management apparatus. *Student thesis: Doctoral Thesis*. School of Criminology and Criminal Justice. URL: https://pure.port.ac.uk/ws/portalfiles/portal/14319183/FINAL_Thesis_Juha_Syrja.pdf
25. Thornton, M. (2021). Legal professionalism in a context of Uberisation, *International Journal of the Legal Profession*, 28:3, 243-263, DOI: <https://doi.org/10.1080/09695958.2021.1901715>
26. Williams, E. & Cockcroft, T.W. (2018). Knowledge wars: professionalisation, organisational justice and competing knowledge paradigms in British policing. In: R. Mitchell, and L. Huey, eds. *Evidence-based policing: an introduction*. Policy Press, 131–144. URL: <https://eprints.leedsbeckett.ac.uk/id/eprint/4176/3/KnowledgeWarsAM-COCKCROFT.pdf>

Received: 12.05.2022
Accepted: 26.05.2022